

Dorota Pstrąg

Percepcja statusu społecznego wybranych profesji oraz osobiste preferencje zawodowe studentów pedagogiki resocjalizacyjnej

Edukacja - Technika - Informatyka nr 3(25), 126-132

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DOROTA PSTRĄG

Percepcja statusu społecznego wybranych profesji oraz osobiste preferencje zawodowe studentów pedagogiki resocjalizacyjnej

Perception of Social Status of Selected Professions and Personal Preferences Professional Students of Pedagogy of Social

Doktor, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Pedagogiczny, Katedra Pedagogiki Społecznej i Resocjalizacyjnej, Polska

Streszczenie

W artykule zaprezentowano wyniki badań empirycznych przeprowadzonych na grupie studentów pedagogiki resocjalizacyjnej. Dotyczą one statusu społecznego wybranych zawodów, które potencjalnie wykonywać mogą w przyszłości absolwenci resocjalizacji, oraz ich preferencji zawodowych.

Słowa kluczowe: status społeczny zawodu, prestiż zawodu, preferencje zawodowe, stereotypy płci

Abstract

The article presents the results of empirical research carried out on a group of students of pedagogy of social. They relate to the social status of selected professions, that the potential to perform can in the future graduates of the rehabilitation and their preferences.

Keywords: social status of the profession, the prestige of the profession, professional preferences, gender stereotypes

Wstęp

Specjalność pedagogika resocjalizacyjna ukierunkowana jest na zdobywanie przez studentów wiedzy z zakresu „pedagogiki resocjalizacyjnej oraz nauk pokrewnych, zwłaszcza różnych obszarów psychologii, socjologii, psychopatologii, pedagogiki ogólnej, oraz prawa, kryminologii, wiktymologii, a także penitencjarystyki. Absolwent nabywa kompetencje do rozpoznawania potencjalnych zagrożeń w przebiegu socjalizacji jednostek i grup, prowadzących do zróżnicowanych form patologicznego w tym antyspołecznego zachowania oraz marginalizacji i wykluczenia” (*Model absolwenta pedagogiki resocjalizacyjnej*, 2014).

Interdyscyplinarne studia na specjalności pedagogika resocjalizacyjna przygotowują absolwentów do podjęcia pracy w wielu placówkach oraz instytucjach realizujących zadania z zakresu profilaktyki społecznej i resocjalizacji, m.in. w charakterze zawodowego kuratora sądowego, schroniskach dla nieletnich, zakładach poprawczych, zakładach karnych, aresztach śledczych, a także organizacjach zajmujących się pomocą osobom pokrzywdzonym w wyniku przestępstwa i byłym skazanym. Uczestniczący w zaprezentowanych w artykule badaniach empirycznych studenci staną się niebawem absolwentami tego kierunku i pojawi się przed nimi problem związany z wyborem drogi zawodowej.

Status społeczny wybranych profesji w ocenie studentów pedagogiki resocjalizacyjnej oraz ich osobiste preferencje zawodowe w świetle przeprowadzonych badań empirycznych

W badaniach uwzględniono dwie zmienne niezależne, tj. stopień zaawansowania w studiowaniu danej specjalności oraz płeć respondentów. Studia w zakresie pedagogiki resocjalizacyjnej przebiegają dwustopniowo: studia pierwszego stopnia to tzw. studia licencjackie, studia drugiego stopnia mają charakter studiów magisterskich. W badaniach przyjęto założenie, iż zmienna ta może różnicować opinie i preferencje badanych z uwagi na wyższy poziom wiedzy specjalistycznej i szersze doświadczenia społeczno-zawodowe respondentów bardziej zaawansowanych w procesie studiowania. Pedagogika jest kierunkiem studiów wyraźnie sfeminizowanym (kobiety stanowią ok. 90% studiujących), chociaż w przypadku specjalności resocjalizacja na rynku pracy większe szanse zatrudnienia mają absolwenci płci męskiej. Praca z osobami naruszającymi prawo, niedostosowanymi społecznie, przejawiającymi zachowania patologiczne, a więc zdemoralizowanymi, niebezpiecznymi oraz stanowiącymi potencjalne zagrożenie dla wychowawcy, uznawana jest ciągle bowiem za niezbyt odpowiednią dla „słabych” i „wrażliwych” kobiet. W badaniach starano się więc uwzględnić również potencjalny wpływ stereotypów płci na dokonywane wybory zawodowe. Zmienne zależne to: status społeczny zawodów, które potencjalnie wykonywać mogą w przyszłości absolwenci resocjalizacji, oraz preferencje zawodowe respondentów.

W toku badań poszukiwano więc odpowiedzi na następujące pytania:

1. W jaki sposób studenci pedagogiki resocjalizacyjnej pierwszego i drugiego stopnia oceniają status społeczny zawodów, które związane są ze studiowaną przez nich specjalnością?
2. Jakie są preferencje zawodowe studentów pedagogiki resocjalizacyjnej pierwszego i drugiego stopnia?
3. W jakim stopniu płeć studentów różnicuje ich motywacje i preferencje zawodowe?

W badaniach uczestniczyło 198 osób, studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego, którzy wybrali kształcenie na kierunku pedagogika o specjalności zwią-

zanej z resocjalizacją. Wszyscy badani są studentami studiów stacjonarnych i nie mieli wcześniej doświadczeń zawodowych, poza odbywanymi zgodnie z programem studiów praktykami. Do badań wybrano te roczniki studentów, które mają już pewną wiedzę z zakresu studiowanej dyscypliny, a także ukształtowane na jej bazie przekonania dotyczące przyszłej pracy i związanych z nią obowiązków, ale nie podjęli jeszcze zatrudnienia. Byli to więc słuchacze III roku studiów pierwszego stopnia (tzw. licencjackich) oraz I i II roku studiów drugiego stopnia (tzw. magisterskich). Wśród ankietowanych zdecydowanie przeważały liczebnie kobiety, stanowiące 87,9% respondentów (174 osoby), grupa badanych mężczyzn obejmowała jedynie 24 osoby, czyli 12,1%. Taki dobór próby badawczej podyktowany został specyfiką populacji generalnej. Wśród studentów pedagogiki dominującą grupę stanowią bowiem osoby płci żeńskiej, a resocjalizacja i tak należy do specjalności stosunkowo najmniej sfeminizowanych. Proporcje badanych oddają więc rzeczywisty stosunek liczby mężczyzn i kobiet wśród osób studiujących pedagogikę resocjalizacyjną.

Wyniki przeprowadzonych badań sondażowych zaprezentowano w poniższych tabelach.

Tabela 1. Społeczna ranga zawodów wykonywanych przez absolwentów resocjalizacji w opiniach studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia

Charakter pracy	I stopień		II stopień		Ogółem	
	Średnia liczba pkt	Ranga	Średnia liczba pkt	Ranga	Średnia liczba pkt	Ranga
Kurator sądowy	1,69	II	1,59	I	1,64	I
Oficer zawodowy	1,73	I	1,45	II	1,58	II
Nauczyciel akademicki	1,38	III	1,39	III	1,38	III
Funkcjonariusz SW	1,29	IV	0,98	IV	1,12	IV
Wychowawca w ZP	0,91	VI	0,98	IV	0,95	V
Policjant	0,93	V	0,66	VI	0,79	VI
Wychowawca DD	0,73	VII	0,70	V	0,72	VII
Pedagog szkolny	0,47	VIII	0,31	VIII	0,38	VIII
Nauczyciel	-0,04	IX	0,24	IX	0,11	IX

Źródło: badania własne.

Jak wynika z zaprezentowanych danych, najwyższą rangę społeczną respondenci przypisują kuratorowi sądowemu, zawodowemu wojskowemu w randze oficerskiej oraz nauczycielowi akademickiemu. Stosunkowo wysoko oceniono również społeczną rangę funkcjonariuszy służby więziennej, wychowawców w placówkach resocjalizacyjnych czy też policjantów. Ponieważ opinie studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia dotyczące tej kwestii są bardzo zbliżone, należy przyjąć, iż taki sposób oceny prestiżu poszczególnych zawodów nie wynika z pogłębiania ich doświadczeń w procesie studiowania. Już bowiem w trakcie studiów licencjackich studenci mają możliwość zapoznania się ze spe-

cyfiką pracy na poszczególnych stanowiskach, co wpływa na kształtowanie się ich opinii na temat zawodów związanych z wybraną przez nich specjalnością. Swoistym wyjątkiem jest tu jednak oficer WP, a więc zawód, do wykonywania którego studia z zakresu pedagogiki resocjalizacyjnej w zasadzie bezpośrednio nie przygotowują. Nadanie tej profesji tak wysokiej rangi (poz. II) świadczy o wyjątkowym wzroście popularności i prestiżu kariery wojskowej wśród studentów, którzy przypisują jej znacznie wyższy prestiż społeczny niż uczestnicy większości badań ogólnopolskich (CBOS, 2013, s. 3). W grupie najbardziej prestiżowych zawodów studenci wskazali również nauczyciela akademickiego, co wynika prawdopodobnie z ich aktualnej sytuacji życiowej. Niestety, tradycyjne miejsce pracy pedagogów, jakim jest szkoła, zostało wyraźnie zdeprecjonowane przez badanych studentów, gdyż pracę w charakterze pedagoga szkolnego czy też nauczyciela uznano za zawody o najniższym statusie społecznym. Jak wynika z przeprowadzonych badań, poglądy studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia na temat prestiżu społecznego zawodów związanych z wybraną specjalnością są wyraźnie zbieżne. W tab. 2 zaprezentowano z kolei opinie na badany temat wyrażone przez mężczyzn i kobiety.

Tabela 2. Społeczna ranga zawodów wykonywanych przez absolwentów resocjalizacji w opiniach studentów a płeć badanych

Charakter pracy	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
	Średnia liczba pkt	Ranga	Średnia liczba pkt	Ranga	Średnia liczba pkt	Ranga
Kurator sądowy	1,68	I	1,25	III	1,64	I
Oficer zawodowy	1,55	II	1,75	I	1,58	II
Nauczyciel akademicki	1,34	III	1,67	II	1,38	III
Funkcjonariusz SW	1,10	IV	1,25	IV	1,12	IV
Wychowawca w ZP	0,95	V	0,92	V	0,95	V
Policjant	0,83	VI	0,50	VI	0,79	VI
Wychowawca DD	0,74	VII	0,58	VII	0,72	VII
Pedagog szkolny	0,45	VIII	-0,08	IX	0,38	VIII
Nauczyciel	0,11	IX	0,08	VIII	0,11	IX

Źródło: badania własne.

Uzyskane wyniki wskazują, że i w tym przypadku opinie badanych są bardzo zbliżone. Zarówno mężczyźni, jak i kobiety przypisują najwyższą rangę trzem poprzednio wspomnianym zawodom, przy czym studenci nieco wyżej niż ich koleżanki oceniają prestiż oficera zawodowego (poz. I) i nauczyciela akademickiego (poz. II). Dla studentek profesją o najwyższym prestiżu jest zawód kuratora sądowego. W pozostałych przypadkach poglądy obydwu badanych grup także nie wykazują znaczących rozbieżności. Można zatem stwierdzić, że zarówno studenci, jak i studentki pedagogiki resocjalizacyjnej wyżej oceniają społeczny prestiż tych zawodów, które związane są z resortem sprawiedliwości,

obrony narodowej czy bezpieczeństwa wewnętrznego, a więc z dziedzinami traktowanymi tradycyjnie jako „męskie”, niż profesji związanych ze sfeminizowaną sferą edukacji.

Ocena prestiżu społecznego zawodu może w znaczącym stopniu decydować o jego atrakcyjności, a tym samym okazywać wpływ na osobiste preferencje zawodowe studentów. Zebrane na ten temat dane obrazują tab. 3 i 4.

Tabela 3. Preferencje zawodowe studentów resocjalizacji studiów pierwszego i drugiego stopnia

Charakter pracy	I stopień		II stopień		Ogółem	
	Średnia liczba pkt	Ranga	Średnia liczba pkt	Ranga	Średnia liczba pkt	Ranga
Kurator sądowy	0,98	I	1,02	I	1,00	I
Wychowawca w ZP	0,55	II	0,37	III	0,45	II
Wychowawca DD	0,20	III	0,50	II	0,36	III
Pedagog szkolny	0,20	III	0,18	IV	0,19	IV
Funkcjonariusz SW	0,13	IV	0,15	V	0,14	V
Policjant	-0,06	V	0,11	VI	0,03	VI
Oficer zawodowy	0,13	IV	0,00	VII	-0,06	VII
Nauczyciel akademicki	-0,22	VI	-0,29	VIII	-0,26	VIII
Nauczyciel	-0,98	VII	-1,24	IX	-1,12	IX

Źródło: badania własne.

Z przeprowadzonego sondażu wynika, że preferencje zawodowe respondentów nie pokrywają się z ich przekonaniem o wysokiej randze społecznej zawodu. Wprawdzie za najbardziej atrakcyjną i pożądaną studenci studiów pierwszego i drugiego stopnia uznali pracę w charakterze kuratora sądowego, której przypisano także najwyższą rangę społeczną, lecz kolejne wybory dotyczą już funkcji zawodowych uznawanych przez badanych za niezbyt prestiżowe. Dotyczy to pracy w charakterze wychowawcy placówki resocjalizacyjnej (np. zakład poprawczy) lub opiekuńczo-wychowawczej (np. dom dziecka) oraz bardzo nisko ocenianego w hierarchii prestiżu pedagoga szkolnego. W mniejszym stopniu respondenci interesują się zatrudnieniem w tzw. służbach mundurowych (SW, policja, wojsko), chociaż ich ranga społeczna w opinii badanych jest stosunkowo wysoka, a zupełnie odrzucają działalność dydaktyczną, czyli pracę w charakterze nauczyciela, zarówno akademickiego (któremu przypisują bardzo wysoką rangę społeczną), jak i zatrudnionego w szkole niższego szczebla. Opinie studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia także i w tej kwestii są wyraźnie zbliżone. W obu badanych grupach znacząco przeważały liczebnie kobiety i dlatego ogólne wyniki badań obrazują przede wszystkim ich punkt widzenia. Nieliczni wśród studentów pedagogiki mężczyźni prezentują jednak odmienne od swoich koleżanek preferencje zawodowe, które przedstawiono w tab. 4.

Tabela 4. Preferencje zawodowe studentów resocjalizacji a płeć badanych

Charakter pracy	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
	Średnia liczba pkt	Ranga	Średnia liczba pkt	Ranga	Średnia liczba pkt	Ranga
Kurator sądowy	1,10	I	0,42	IV	1,00	I
Wychowawca w ZP	0,55	II	-0,25	V	0,45	II
Wychowawca w DD	0,49	III	-0,58	VII	0,36	III
Pedagog szkolny	0,25	IV	-0,25	V	0,19	IV
Funkcjonariusz SW	0,03	V	0,92	II	0,14	V
Policjant	-0,08	VI	0,83	III	0,03	VI
Oficer zawodowy	-0,27	VIII	1,50	I	-0,06	VII
Nauczyciel akademicki	-0,25	VII	-0,33	VI	-0,26	VIII
Nauczyciel	-1,15	IX	-0,92	VIII	-1,12	IX

Źródło: badania własne.

Mimo że wszyscy respondenci, bez względu na płeć, podobnie oceniają status społeczny zawodów, które potencjalnie mogą wykonywać, osobiste preferencje zawodowe kobiet i mężczyzn wyraźnie się różnią. Mężczyźni zdecydowanie preferują tzw. służby mundurowe, czyli pracę w wojsku, służbie więziennej i w policji, a kobiety zawody kojarzone z kuratelą, wsparciem społecznym, wychowaniem i opieką, czyli pracę w charakterze kuratora sądowego, wychowawcy w zakładzie poprawczym czy w domu dziecka. Wykonywanie tego typu zawodów wymaga podobnych kwalifikacji i predyspozycji, wiąże się także z porównywalnym stopniem zagrożenia społecznego, lecz profesje wybierane przez studentki bardziej kojarzą się w świadomości społecznej z zadaniami realizowanymi tradycyjnie przez kobiety, są jakby rozszerzeniem ich zadań realizowanych w rodzinie, czyli „zajmowaniem się dziećmi”, w tym przypadku opuszczonymi, niedostosowanymi społecznie i zdemoralizowanymi. Zadania „męskie” to z kolei zapewnienie bezpieczeństwa i utrzymanie porządku społecznego. Badani pozostają wyraźnie pod wpływem stereotypów społecznych, gdyż wskazują na zawody tradycyjnie przypisywane osobom danej płci.

Podsumowanie

1. Studenci pedagogiki resocjalizacyjnej wyżej oceniają społeczny prestiż zawodów związanych z resortem sprawiedliwości, obrony narodowej, czy bezpieczeństwa wewnętrznego niż tych, które podlegają resortowi edukacji. Wysoka ranga społeczna przypisywana jest więc kuratorowi sądowemu, zawodowemu wojskowemu w randze oficerskiej, funkcjonariuszowi służby więziennej, wychowawcy w placówkach resocjalizacyjnych oraz policjantowi. Za zawody o najniższym statusie społecznym uznano pracę w charakterze pedagoga szkolnego oraz nauczyciela, czyli profesje kojarzone najbardziej z miejscem zatrudnienia absolwentów pedagogiki.

2. Opinie studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia na temat społecznej rangi zawodów wykonywanych przez absolwentów resocjalizacji oraz ich osobiste preferencje zawodowe nie różnią się znacząco, co świadczyć może o niezbyt dużym wpływie procesu studiowania na przekonania zawodowe respondentów. Ich opinie na ten temat kształtują się już w początkowym okresie studiów i nie podlegają w procesie kształcenia znaczącym zmianom.

3. Kobiety i mężczyźni studiujący pedagogikę resocjalizacyjną w podobny sposób oceniają status społeczny poszczególnych profesji, lecz wykazują wyraźnie odmienne preferencje zawodowe. Mężczyźni wybierają najchętniej tzw. resorty mundurowe, czyli zawody uznawane za prestiżowe, dochodowe i „męskie”. Ich koleżanki natomiast bardziej preferują działalność o charakterze wychowawczym i opiekuńczym, mimo że prestiż społeczny tych zawodów (z wyjątkiem kuratora sądowego) oceniają dość nisko. Wybór drogi zawodowej jest więc wyraźnie uwarunkowany stereotypami ról społecznych związanych z płcią, które pomimo postępujących przemian w świadomości społecznej utrwalane są w procesie socjalizacji młodego pokolenia i odznaczają się stosunkowo małą podatnością na zmiany, nawet w przypadku osób podejmujących studia wyższe.

Literatura

CBOS (2013). *Prestiż zawodów. Komunikat z badań*. Pobrane z: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_164_13.PDF (5.05. 2018).

Model absolwenta pedagogiki resocjalizacyjnej. Pobrane z: <http://www.ur.edu.pl/wydzialy/pedagogiczny/kierunki-i-specjalnosci/pedagogika-i-stopnia-profil-ogolnoakademicki/pedagogika-resocjalizacyjna-sylwetka-absolwenta> (30.04.2018).